
ARHEOLOGIJA I NAJMLAĐI POSJETITELJI NA PRIMJERU MUZEJA GRADA ZAGREBA

Vesna Leiner, Boris Mašić

Muzej grada Zagreba

boris.masic@zg.htnet.hr

vesna.leiner@mgz.htnet.hr

U radu je obrađena prezentacija arheoloških nalaza pronađenih ispod današnjeg Muzeja grada Zagreba i komunikacija s najmlađim posjetiteljima te se problematizira prezentacija pojedinih predmeta upravo toj grupi muzejskih posjetitelja.

Muzej grada Zagreba jedan je od najstarijih gradskih muzeja u Hrvatskoj, osnovan 1907. godine, a na današnjoj lokaciji nalazi se od 1947. g. Adekvatan izložbeni prostor ostvaren je tek 1998. godine, kada je otvoren novi stalni postav Muzeja.¹

Zgrada muzeja nalazi se u okviru gornjogradskog spomeničkog kompleksa unutar kojeg su smješteni Popov toranj iz 13. stoljeća, srednjovjekovni gradski bedem te zgrada samostana opatica klarisa iz 17. stoljeća.² Ovakav konglomerat historijskih građevinskih faza bio je jedan od motivirajućih, ali i ograničavajućih faktora prilikom obnove Muzeja.

Naime, bilo je nužno u okviru novoga stalnog postava prezentirati svu tu arhitektonsku slojevitost s čitavim nizom građevinskih i povijesnih faza. Dodatni izazov bili su i arheološki nalazi pronađeni ispod same zgrade muzeja, proizašli iz arheoloških istraživanja provedenih u razdoblju od 1990.–1997. godine. Oni su se nametnuli kao još jedno materijalno svjedočanstvo povijesti Zagreba te su inkorporirani u stalni postav. Realizacija tog dijela postava iziskivala je izuzetan napor u promišljanju prezentacije i njezine prilagodbe raznovrsnim grupama posjetitelja, s obzirom na dob i obrazovanje. Vrlo često stručna arheološka mišljenja

¹ Premerl, 2000: 7

² Dobronić, 1992: 20, 84

suprotstavljala su se muzeološkim zadatostima. Naime, Muzej grada Zagreba nije specijalizirani muzej koji bi omogućio prezentaciju nalaza na način kako su to vidjeli arheolozi te je kompromisno rješenje pronađeno u ublažavanju i usaglašavanju stajališta. Na inzistiranje pedagoga i muzealaca, arheolozi su odustali od maksimalnih zahtjeva za prezentacijom lokaliteta *in situ*, upravo iz razloga razumljivosti izloženog sadržaja svim skupinama posjetitelja.

Tako su u muzeju prezentirani arheološki nalazi starijeg željeznog doba, odnosno 7. i 6. stoljeća. prije Kr., sloj mlađeg željeznog doba (prvog stoljeća pr. Kr.), ranosrednjovjekovni sloj 7. st., sloj 13. do 15. st. te 15. do 17. st. – završno sa slojem gradnje i postojanja samostana opatica klarisa u 17. i 18. stoljeću.

Ti su nalazi prezentirani u tri razine:

- preko pokretnih arheoloških nalaza u vitrinama
- preko tlocrtnih prikaza nalaza u hodnoj razini
- preko prezentacije *in situ* u kombinaciji s rekonstrukcijom nalaza

Svaku od ovih razina pojedine skupine posjetitelja percipiraju drugačije te je unutar njih sadržan čitav niz informacija koje se odašilju na različite načine. U osnovi, postav je prilagođen individualnom posjetitelju, s trojezičnim legendama i fotografijama koje pojašnjavaju izloženo. Dodatnu informaciju te distinkciju s obzirom na mjesto pronalaska eksponata odašilju legende u sivoj boji. Preko njih se posjetitelju sugerira da je riječ o izlošcima koji u muzej nisu došli uobičajenim načinom sakupljanja građe, već su dio građe koju smo zatekli – ili u samom objektu – ili je otkopana ispod njega. Još bolje razumijevanje izloženog sadržaja individualnom posjetitelju omogućuje Vodič po MGZ-u, koji slikovno i tekstualno prati izložene tematske cjeline. Ova skupina posjetitelja obuhvaća uglavnom osobe od srednjoškolskog uzrasta do starije životne dobi, i u najmanju ruku s prosječnim obrazovanjem. S druge strane, osobama mlađe životne dobi (predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta) Muzej grada Zagreba pruža prilagođena vodstva i radionice kako bi im se na neposredan i neopterećujući način približile informacije o izloženoj temi. Upravo su oni najzahtjevnija skupina posjetitelja, s obzirom na sposobnost percipiranja i razumijevanja informacija sadržanih u izloženom predmetu. Stoga način na koji im vodič prezentira izloženo mora biti rezultat dogovora između kustosa, pedagoga i vodiča. Problemi koji se tu pojavljuju leže u dvojicama oko definiranja važnosti i značaja pojedinih informacija, načina njihova prenošenja te njihove prilagodbe određenom uzrastu. U muzejima gdje postoji stručna ekipiranost osoblja, kao u Muzeju grada Zagreba, problemi s prenošenjem tih informacija značajno su smanjeni premda nemalo puta iziskuju napore tijekom pripreme muzejskih vodstava i radionica. One su, na temelju is-

kustva i znanja, prilagođene i pripremljene za tri grupe unutar najmlađe skupine posjetitelja koju čine:

- djeca predškolskog uzrasta
- djeca nižih razreda osnovne škole
- djeca viših razreda osnovne škole

Kako je upravo riječ o ovim najčešćim i najbrojnijim posjetiteljima, potrebno je ukazati na neke detalje i način muzejskog vodstva te pojedine probleme s kojima se susrećemo u prezentaciji arheoloških nalaza tijekom posjeta tih dobnih skupina Muzeju grada Zagreba.

Predškolskom uzrastu odabiru se i prenose informacije u interakciji s njihovim poimanjem stvarnog života. Na taj način se približava i tumači pojam starog i prošlog, naglašavajući pojedine izložke, bez obzira na njihovo kronološko određenje. Njih se, u većini slučajeva, nakon upoznavanja s pojmom muzeja, usredotočuje na dvije razine prezentacije: predmete izložene u vitrinama i rekonstrukcije na mjestu nalaza. Razlog tomu leži u činjenici da su izloženi predmeti većim dijelom uporabnoga karaktera, a rekonstrukcije zorno sugeriraju namjenu pronađenih objekata. Poveznica s *tom davnom prošlošću*, kako im se sugerira, traži se ne samo u njihovoj svakodnevnici, već i kroz literaturu primjerenu njihovom uzrastu.

Nižim razredima osnovne škole informacije o predmetu se značajno proširuju. Dodaju se podaci o dataciji predmeta, o pojedinim povijesnim ličnostima te se pojednostavljeno tumači korelacija između izloženih predmeta i povijesnih događaja. Ukazuje se na arheološke nalaze kontekstualizirane u teme koje nisu isključivo vezane uz prezentaciju istraženog lokaliteta, već služe pojačavanju dojma autentičnosti izloženog sadržaja – kao što su teme u kojima se govori o osnutku Gradeca te štovanju Blažene Djevice Marije.

Višim razredima osnovne škole detaljnije se obrazlaže cjelokupna tema, sveobuhvatnije se tumači kontekst u kojem je predmet nastao te se ukazuje na slojevitost problematike tumačenja povijesnih činjenica. Ukazuje im se na značaj i važnost arheologije u prikupljanju povijesnih podataka te na karakter i problematiku arheoloških istraživanja provedenih ispod muzeja grada Zagreba. Njima se i preko multimedijalne prezentacije pružaju dodatne informacije o povijesnosti pojedinih predmeta pronađenih na području Zagreba.

Nesumnjivo je da u muzejskoj struci postoji još nemali broj problema u prezentaciji muzejske građe i njezine percepcije kod najmlađe skupine muzejskih posjetitelja.

Kao primjer može poslužiti problem prezentacije arheološkog nalaza pronađenog ispod današnjeg Muzeja grada Zagreba 1994. godine. Tijekom istraži-

vanja južnoga krila nekadašnjeg samostana pronađen je kostur novorođenčeta zbijenog u keramički lonac. Prema svemu sudeći rođenje ovoga djeteta bilo je nepoželjno te se moralo prikriti, o čemu svjedoči sam kontekst nalaza. Lonac je pronađen u dijelu nekadašnjeg naseobinskog objekta koji je, u vrijeme odlaganja lonca s novorođenčetom, već bio izvan funkcije. Kako je pronađen ispod nekadašnjeg samostanskog kompleksa, pojavila su se nagađanja o mogućnosti da je novorođenče ukopano tijekom funkcioniranja samostana. Međutim, arheološka interpretacija konteksta nalaza smjestila je pokop u predsamostanski sloj, odnosno u vrijeme između 15. i 17. stoljeća, kada je spomenuta podrumaska prostorija najvjerojatnije služila kao akumulacija za vodu u rubnome dijelu grada.³ Ovakav nalaz, a povijesni podaci potvrđuju postojanje čedomorstva u tome vremenu⁴, zasigurno bi bio zanimljiv dio stalnoga postava. No, odlučeno je da se skelet ne izlaže u stalnom postavu. Naime, postavilo se pitanje adekvatnog modusa njegove prezentacije. Nije nam bio problem prezentacija samoga pronađenog skeleta, već morbidna priča bez koje samo izlaganje skeleta ne bi imalo istu težinu, a ujedno ne bi sadržavalo potpunu i istinitu informaciju. Vjerujemo kako su dileme oko prezentacije ovakvih kompleksnih tema i eksponata najmlađoj skupini muzejskih posjetitelja prisutne u gotovo svakom muzeju. U ovom slučaju, riječ je o nalazu koji, po nama, zahtijeva promišljanje (eventualnih) dalekosežnih moralno – psiholoških posljedica koje njegovo izlaganje može imati na proces konstituiranja ličnosti kod te – najmlađe – grupe posjetitelja. Stoga bi se moglo predložiti osnivanje multidisciplinarnog stručno-savjetodavnog tijela pri nekoj od institucija ili ustanova, a koje bi pružalo adekvatne sugestije muzejskim djelatnicima u rješavanju ovakvih dvojbi.

Literatura

1. Dobronić, L. *Slobodni i kraljevski grad Zagreb*. Zagreb : Školska knjiga, 1992.
2. Horvat, R. *Prošlost grada Zagreba*. Zagreb : Kulturno-historijsko društvo »Hrvatski rodoljub«, 1942.
3. Mašić, B. *Interpretacija skeletnog nalaza s lokaliteta Muzej grada Zagreba – Samostan Klarisa*. // *Histria Antiqua* 8, Časopis Međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju, Pula, 2002.
4. Premerl, N. *Vodič – Muzej grada Zagreba*. Zagreb : Muzej grada Zagreba, 2000.

³ Mašić, 2002: 95 – 103

⁴ Horvat, 1942: 134

Summary

ARCHAEOLOGY AND THE YOUNGEST VISITORS: THE EXAMPLE OF ZAGREB CITY MUSEUM

During conservation and restoration works to the building now occupied by Zagreb City Museum, purpose-built during the 17th century to be the convent of the Sisters of St Clare, archaeological research was also carried out. Today all the historical complexity of the site is on display to visitors, affording a view into a history that stretches from prehistory to the 18th century.

Zagreb City Museum lays on guided tours and workshops for the young in order give them a closer and more direct insight into the topics displayed. Guided tours and workshops in the Zagreb City Museum are adapted to the needs of and prepared for three groups inside the general classification of the young, as follows:

- children of pre-school age,*
- children of junior grades of elementary school*
- children of senior grades of elementary school.*

For preschool children, information is selected and conveyed in interaction with their concept of the real world. For the junior grades of elementary school, the information is expanded with data about the dating of the objects, some of the historical figures, and a simplified account is given of the correlation between the objects on display and historical events. For the senior grades of elementary school, a more detailed exposition of the whole topic is provided, and the context in which the object was found is presented more comprehensively.

We think that there are still a few problems in the perception of the exhibits in the case of the youngest group of museum visitors. Hence in Zagreb City Museum we have refrained from the presentation of a child's skeleton found in a pot, proof of an act of infanticide that occurred in the period before the building of the convent of the Poor Clares. Exhibition of just the skeleton itself without full information about infanticide would be museologically unfounded. On the other hand, this is a find that, in our view, requires the consideration of far-reaching moral and psychological consequences that exhibiting it might have on the personality formation process in the youngest group of visitors. Hence we are proposing the foundation of a multi-disciplinary professional consultative body in one or other of the appropriate institutions, which should be able to suggest to museum employees ways of resolving these quandaries.

(Translated by Graham McMaster)

*Radionica s djecom s posebnim potrebama na temu arheologije
(snimio M. Gregl, 2002.)*

*Radionica s djecom nižeg razreda osnovne škole u okviru koje se obrađivao
arheološki lokalitet Budinjak (snimio M. Gregl, 2001.)*